

Universitätsbibliothek Paderborn

**Diatribai De Primis Veteris Frisiae Apostolis, Sive
Dissertationes, quibus eoru[m] anni, actus, res,
personae, loca, tempora in eorundem actis occurrentia,
discutiuntur, illustrantur, erroresque ab ...**

Bosschaerts, Willibrord

Mechliniae, 1650

135. In qua De Thiela quae perhibetur S. Vvillibrordo donata, multa
discutiuntur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10958

In qua De Thiela quæ perhibetur S.
Willibrordo donata, multa
discutiuntur.

Circa hoc idem tempus videtur Thiela (oppi-
dum modo est Geldriæ) donata Sancto Willi-
brordo.

Donatam esse ei nusquam expresse lego, at-
amen Heda supponit, & eius illustrator Bernar-
dus Furmerius in marginali. Ut ut est, cõstat Thielam, siue
sub Willibrordo, siue posterius ad Ecclesiam Ultraiecten-
sem pertinuisse, donatam, saltem secundum aliquas
possessions, ab antecessoribus Walgeri viri nobilis in
Frisia potentis & opulenti; auctas vero, extensas, addi-
tas insuper iurisdictiones aliquot ab eodem Walgero e-
iusque filijs Rabodone & Hattonem. Vide Hedam in Bal-
derico & Adelboldo. Walgerum istum (alias Waldega-
rium) existimat & probat Doufa fuisse fratrem Theodo-
rici primi Hollandiæ comitis & habuisse præter Rabodo-
nem & Hattonem tertium filium Popponem, potius Pop-
ponem ut legit diploma. Cæterum Heda disquirens quæ-
nam sit illa Thiela Ultraiectensis Ecclesiæ, argumenta-
tur & resoluit hoc modo: *De Traiecto; Fethna, Eliste &
Benthem supersedemus scribere situm; sunt enim loca cognita satis &
superextantia; sed si scire volueris quidnam fuerit ista Thiela, Thie-
le, siue Thuyte, ipsam esse crede, cuius poëta meministi lib. 1. Geor-
gicorum:*

Tibi seruiat vltima Thuijle :

Vbi oppidum antiquitus celebre ab insula nomen trahens superest instauratum, Thiela sedes ac portus negotiatorum. Nam tempore istius Poëta incognitum erat Romanis, quicquid ultra Amasim primo & demum Albim flumina iacebat. Et Pomponius Mela nostram opinionem hoc modo confirmat lib. 3. cap. 6. Thule Belgarum littori opposita est Graijs & nostris celebrata carminibus. In ea quod sol longe occasurus exurgit, breues viiq; noctes sunt, sed per hyemem sicut alibi obscura, astate lucida, quod per id tempus iam se altius euehens, quanquam ipse non cernatur, vicino tamen splendore proxima illustrat; per solstitium vero nulla, quod tum iam manifestior non fulgorem modò, sed sui quoque partem maximam ostentat, &c.

Verùm errorem errat Heda: Thiela siue Willibro. siue Ecclesiae Ultraiectensi donata, longe alia est à Thuijle Virgiliana: illa est ciuitas in Batauis ad fluuium Wahalim: hæc est insula Oceani septentrionalis longè diffita idque iuxta omnes Poëtæ interpretes: Ascensium in eundem locum aientem: Thule insula Oceani inter septentrionalem & occidentalem plagam vltimè Britanniam & Orcadas. Probum item: Tethus & Thule insulae sunt in Oceano septentrionali, iunctæ Britannia. Vltimis partibus Orchades, quarum vltima est Thule. Seruium: Thule id est insula vltima id est extrema hoc est, etiam extremis hominum ut qui sunt ultra penitus toto diuisos orbe Britannos, seruiat tibi &c. Manilium, Vltima Thule. Apud Strabonem & Dionysium atque Eustachium qui græcè diligentissime orbis situm conscripserunt, Thule legitur insula in vltima septentrionis parte. Strabo autem sic ait: De Thule item obscura est Historia propter eius in vltima loca remotionem; banc siquidem ad septentrionem expositam locant. Soli-

nu

nus quoque de Britannia loquens ait: multas & esse circum Britannię insulas e quibus Thule vltima. Ultra Thulem accepimus pigrum & concretum mare. Atqui hæc est prisorum interpretatio quam posteriores omnes amplexantur. Idem de Thule (procul dubio Virgiliana) præter citatos censeat Plinius, Ptolomæus, Arnobius, Kranzius, Ortelius, Scribecius in Originibus Celticis, Bernardus Furmerius, quamquam inter eos non conveniat quanam determinatè sit Thule. Ortelio Tillemarcam Noruegiæ siue tractum siue insulam; reliquis penè omnibus Islandiam ex opposito Noruegiæ intelligentibus. Probat & ratione, quia Virgilius optat suo Augusto futurum seruitium Thules quod nondum erat: Thula autem Batauica siue Batauia iam ab ante Romano imperio seruebat, amica & obsequiosa erat, quod colliges vel ex Iulio Cæsare qui cum optime nosset Batauiam & Batauos, nullum illis bellum, nullam iniuriam intulit, ipsi nullum illi, absque dubio aliàs sine vexatione & mutua irritatione non futuri. Præterea si inimicitias cum Romanis gessissent, à vicinis in commune onus, in societatem belli pertracti fuissent, quorum nullum apud Cæsarem vestigium. Tacitus libro de moribus Germanorum: *Bataui, ait, Cætorum quondam populus & seditione domestica in eas sedes transgressus in quibus pars Rom. impj fieret. Manet honos & antiqua societatis insigne &c.* Quibus verbis insinuat non à suo tempore, sed ab antiquo Batauos cum Romanis societatem coluisse.

Et ne sola ratione videar id mihi colligere, ecce testem locupletem Gerardum Nouiomagum in historia Batauica inquietem Batauorum tantam virtutem & fortitudinē fuisse, vt Senatus Populusque Romanus, Regem & gentem Batauorum, amicos Senatus consulto ac Plebiscito declarauerit.

declarauerit. Iulius autem Cæsar, mortuo Patre suo, Batauorum cohortes in summo honore semper habuit, hos corporis sui custodes constituit, his primam aquilam in dubijs bellis credidit, horum potissimum opera Britanniam subegit. Durante etiam bello Gallico, Cæsar vsque Nouiomagum descendit, & in amicitia suæ erga Batauos memoriam, arcis partem quæ Wahali imminet, Romanorum more per suos architectos & fabros aduersus aquarum impetum muniri fecit, ab ipsoque, vt fertur, ea structura, Domus auxiliaris, Batauicè, dat *hups ter hups* / nuncupata est: In bello vero ciuili, Batauorum cohortes Pompeianos vicerunt, & Pompeium in fugam verterunt. Mortuo Cæsare Dictatore, fidelissimi in Romanorum amicitia ad Vitellij Imperium vsque Bataui perstiterunt. Augustus quoque Octauius in comitatu suo multis annis eos detinuit, & Tiberius corporis custodes delegit. Sub Druso vero & Germanico, strenuam Romanis operam, pace belloque iam clari, nauarunt. Frustra igitur optasset Augusto suo futurum seruitium Thule si de Tiela Batauica intellexisset Pòeta.

Probat nihilominus suum Heda: primò, nam tempore istius Pòetæ incognitum erat Romanis quidquid ultra Amasim primò, &c. prout supra. Resp. negando suppositum. Iulius namque Cæsar, qui Batauorum ea tempestate late regnantium insulas terrasque: Rheni Mosæque & Wahalis exitus nouerat: Germaniam tam inferiorem quam superiorem inuestigarat; ad toto diuisos orbe Britannos nauigarat: qui geometria & Astronomia pollebat, optimè potuit resciscere ultra Batauiam ultra Amasum & Albim flumina consistere terras alia sub luna ridentes, idemque Romanos edocere.

Probat secundò, Pomponio Mela Thule Belgarum littori

littori opposita est &c. prout supra. Resp. : concedimus Thuylen Belgarum littori oppositam, sed à remoto & non immediatè. Ptolomeus enim & Mela à nobis diffiti locorum distantias & intercapedines vel non exactè nouerunt, vel exactè annotare neglexerunt. Cætera quæ de noctibus addit Mela, longè melius quadrant Thuylæ polo Arctico viciniori, quam Tielæ Batauicæ distantiori: etiam lippis & tonforibus notum est Batauiam nullo anni tēpore carere noctibus.

Tiela post accessum ad S. Willibrordum aut Ultraie-tinum Collegium huc vsque alternante fortuna perstitit, destructa primò à grassantibus Nortmannis. & Danis statim post annum 715. quod alijs historijs silentibus patefacit nobis diploma Zuientiboldi Regis quo Ecclesiæ Traiectensi confirmat quidquid Ludouicus, Carolus, Pip pinus, alijque Reges concesserant, & proprietatem ac immunitatem ab eis obtentam extendit sursum ad Da-uentriam, Tielam iam destructam, cum suis ripaticis ac cæteris pertinentijs, & vniuersa alia loca in ipso Episcopatu consistentia. Actum Nuimaga anno 890. salutis per Christum partæ. Regni verò Zuientiboldi secundo. Consule Hedam in Odilbaldo Episcopo 12. Ita à Piratis desolatam Tielam innouauit restaurauitque instituto inibi Virginum sacrarum Monasterio pius Princeps Walgerius supra nominatus, cum ipsius Frater Theodoricus primus Hollandiæ Comes à Nortmannorum libidine Batauiam vindicasset. Exinde Tielam in perfectum statum adoleuisse constat ex diplomate Othonis Regis sub Baldrico Episcopo 15. quod tale extat apud Hedam:

*In nomine S. & indiuidua Trinitatis.
Otto diuina fauente Clementia Rex. No-*

tum sit omnibus fidelibus nostris presentibus
& futuris, qualiter nos ab amore Dei no-
straque remedium anima, Monasterium in
loco Tielæ constructum cum noua atque lapi-
dea in eodem loco, Ciuitate, omnibusque,
Ecclesijs, pradijs, familijs, mancipijs, syl-
uis, aquis, piscationibus, pascuis, pratis,
omnibusque ad praefatum Monasterium,
vel ad Ecclesias à VValdgero & filio eius
Radbodone, necnon & Hattono, & illorum
antecessoribus ad iam dictum Monasterium
in proprium concessas iure pertinentibus ad
Episcopalem sedem Trai. in honore S. Mar-
tini constructam, cui nunc Venerabilis Bal-
dricus Episcopus praest. Insuper etiam salu-
ctum iuxta supradictam ciuitatem Thiele si-
tum iure perenni in perpetuum donauimus.
Iussimus quoque inde hoc praesens praeceptum
conscribi, per quod volumus, firmiterque
iubemus, ut nullus successorum nostrorum
Re.

Regum aliquid de his nostro dono collatis prelibata Trai. sedis Ecclesia auferre habeat potestatem, manu nostra subtus firmatum, annulique nostri impressione roboratum. Signum Domini Ottonis serenissimi Regis. Brun Cancellarius ad vicem VVigfridi Archicapellani recognoui. Data XII. Kalendas Maij, anno Dominica incarnationis 950. Indictione 8. anno Regni Ododonis Regis 15. Actum Quindelingeburg in Dei nomine feliciter. Amen.

Cernis hinc laudabile metamorphosim in Tielanz civitatis eiusdemque Ecclesie Partenone Walgeriana per curriculum annorum collapsa & diruta (quo casu non inuenio) que amotis Virginib. reparata fuit & viri religiosi sub professione sancti Augustini, vel beati Isidori quos canonicos regulares appellant (Heda in Adelboldo) in locum illarum subrogati, qui Deo seruiendo pie viuebant vsque ad tempora Adelboldi. Eo ineunte Pontificatum B. Aufrido (cuius merita apud Deum Diocesim tuebantur) anno 1008. defuncto, Dani quasi ruptis repagulis piraticam resumentes, Frisiam Batauiamque ferali sequitia incurstantes anno 1009. Tielam incendunt, & sequenti anno Traiectum teste Sigeberto idemque referente Heda in Aufrido. Eius cladis misertus impigri animi Adelboldus

boldus (sedit is. ab anno 1008. vsque in annum 1027.) cessante tempestate loco iam tertio desolato & per eum instaurato, dissoluta priorum disciplina, Walgeriano monasterio & Ecclesiæ quæ erat D. Walburgi sacra Canonicos præfecit seculares; qui tamen temporis successu ob sæuitiam municipalium translati sunt in Oppidum Arnhemense, benigne accepti à Comite tunc Geldriæ qui locum eis accommodauit vbi sedes ponerent. Tanti quondam fuit Tiela vt in feudum concederetur, non vulgari alicui nobili, aut comiti, sed nobilissimo Lotharingiæ & Brabantie Duci, qui ratione feudi ab Episcopo Traiectensi tenebat ciuitatem lapideam in Tiela cum prædijs, familijs, mancipijs, syluis, aquis, piscationibus, pascuis, pratis, & salictum iuxta prædictam ciuitatem situm, & omnibus ad ciuitatem pertinentibus eandem: audiebatque liber feudalis & dapifer Episcopi Traiectensis.

Beneficium istud postmodum multorum dissidiorum & præliorum occasio fuit inter Duces Geldriæ & Brabantie: Geldro tanquam membrum sui ducatus; Brabanto vt suorum prædecessorum beneficium sibi asserere conante. Demum Philippus Rex Franciæ sedandarum litium ergo pronuntiauit anno 1334. Brabantus Geldro Tielam cederet, & Gelder Brabanto quosdam pagos in ditione Heusdana. Sequente bello inter Burgundos & Geldros plures impetus generoso pectore sustinuit. Nostro ciuili bello per Catholicæ fidei euersores sub Calvinistarum iugo longum suspirat annihilatis pijs antiquissimorum Principum & Præsulum foundationibus. Hactenus de Tiela ad honorem S. Willibrordi cui perhibetur esse donata.

DISSERT-